

เดินหน้า คั่นคว่า พัฒนาพืชท้องถิ่น สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 7 กรมวิชาการเกษตร

1. ความสำคัญ

พื้นที่ภาคใต้ตอนบนประกอบด้วย 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ระนอง พังงา ภูเก็ต และภูเก็ต มีเนื้อที่ทั้งหมด 29,956,884 ไร่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม 14,580,956 ไร่ คิดเป็น 48.67 % ของพื้นที่ทั้งหมด

1.1 สภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศของพื้นที่ภาคใต้ตอนบน

สภาพภูมิประเทศมีลักษณะเป็นภูเขาสูงต่ำสลับกัน ตั้งแต่ตอนบนจนถึงตอนล่างของภาค ได้แก่ เทือกเขาตะนาวศรี เทือกเขาพนมดงรัก เทือกเขาบรรทัด และเทือกเขาภูเก็ต ซึ่งเทือกเขาเหล่านี้แบ่งภาคใต้ตอนบนออกเป็นสองฝั่งคือ ภาคใต้ตอนบนชายฝั่งตะวันออก (อ่าวไทย) และภาคใต้ตอนบนชายฝั่งตะวันตก (อันดามัน)

สภาพภูมิอากาศ ภาคใต้ตอนบนได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ในช่วงเดือนพฤษภาคม-กันยายน และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงเดือนตุลาคม-มกราคม ของทุกปี ทำให้มีฝนตกชุกในพื้นที่ภาคใต้ตอนบนระหว่างเดือนพฤษภาคม-มกราคม และช่วงฤดูแล้งในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในรอบ 30 ปี (พ.ศ. 2528-2558) 2,581 มิลลิเมตร/ปี มีอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 21 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 35 องศาเซลเซียส และมีความชื้นสัมพัทธ์อยู่ระหว่าง 76-83 %

1.2 การเกษตรในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน

จากสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ราบเชิงเขา พื้นที่ราบลุ่มชายฝั่ง และพื้นที่ดอน ซึ่งมีอิทธิพลต่อความหลากหลายทางชีวภาพ และการทำการเกษตรของภูมิภาคนี้ โดยมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ทุเรียน มังคุด มะพร้าว เงาะ และกาแฟโรบัสต้า มีพื้นที่ปลูกรวมประมาณ 11.5 ล้านไร่ นอกจากนี้ ยังมีพืชท้องถิ่นที่สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ เช่น ไม้ผลพื้นเมือง ผักพื้นบ้าน และพืชสมุนไพร ซึ่งพืชเหล่านี้พบทั่วไปในท้องถิ่น และมีพืชท้องถิ่นส่วนหนึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นพืชบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจ ชื่อเสียง และรายได้ให้แก่ท้องถิ่น ดังนั้นพืชท้องถิ่นสามารถเป็นทางเลือกหนึ่งในการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพืชเศรษฐกิจสามารถลดความเสี่ยงในด้านการพึ่งพารายได้จากพืชเศรษฐกิจหลัก ซึ่งเผชิญกับความผันผวนทางด้านราคา ประกอบกับพืชท้องถิ่น มีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ไม่มีการใช้สารกำจัดศัตรูพืช เนื่องจากมีการทำลายของโรคและแมลงน้อย ทำให้ได้รับความสนใจจากผู้บริโภค ซึ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับความปลอดภัยทางอาหาร (Food Safety) จึงเป็นโอกาสที่ดีของพืชท้องถิ่นที่จะเดินหน้า คั่นคว่า และพัฒนางานวิจัยพืชท้องถิ่น เพื่อสร้างทางเลือกในการผลิตพืชให้แก่เกษตรกรในเขตภาคใต้ตอนบน

1.3 พืชท้องถิ่นที่มีศักยภาพในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน

พืชท้องถิ่นที่มีศักยภาพในพื้นที่ภาคใต้ตอนบนประกอบด้วย 5 กลุ่ม ได้แก่ ไม้ผล พืชผัก พืชสมุนไพร พืชใช้สอย และไม้ดอกไม้ประดับ ซึ่งมีพืชบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ 6 ชนิด คือ ส้มโอทับทิมสยามปากพนัง กล้วยเล็บมือนางชุมพร มะพร้าวเกาะพะงัน เงาะโรงเรียนบ้านนาสาร สับปะรดภูเก็ต และทุเรียนสาธิตพังงา รวมทั้งพืชท้องถิ่นที่มีศักยภาพ 9 ชนิด คือ ลางสาดเกาะสมุย จำปาตะ ทุเรียนพื้นเมือง มะม่วงเบา ปลาไหลเผือก ผักเหลียง ผักพุ่ม

กระจุต และพลับพลึงธาร (ตารางที่ 1) ซึ่งสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 7 มีแผนการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาพืชดังกล่าวในปี พ.ศ 2559-2564

2. แนวทางการวิจัยและพัฒนา

กรมวิชาการเกษตรได้ให้ความสำคัญต่อพืชท้องถิ่น เนื่องจากเป็นพืชที่มีศักยภาพ แต่ปัจจุบันขาดข้อมูลงานวิจัยทางด้านวิชาการที่สนับสนุน ส่งเสริมคุณภาพและปริมาณผลผลิต เพื่อพัฒนาเป็นเชิงการค้า จึงมีนโยบาย

ตารางที่ 1 พืชท้องถิ่นที่มีศักยภาพในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน

กลุ่มพืช	พืช	จังหวัด
ไม้ผล	ส้มโอทับทิมสยามปากพนัง (<i>Citrus maxima</i>), (GI)	นครศรีธรรมราช
	กล้วยเล็บมือนางชุมพร (<i>Musa spp.</i>), (GI)	ชุมพร
	มะพร้าวเกาะพะงัน (<i>Cocos nucifera</i>), (GI)	สุราษฎร์ธานี
	เงาะโรงเรียนบ้านนาสาร (<i>Nephelium lappaceum</i>), (GI)	สุราษฎร์ธานี
	สับปะรดภูเก็ต (<i>Ananas comosus</i>), (GI)	ภูเก็ต
	ทุเรียนสาธิตกาบังงา (<i>Durio zibethinus</i>), (GI)	พังงา
	ลางสาดเกาะสมุย (<i>Lansium domesticum</i>)	สุราษฎร์ธานี
	จำปาตะ (<i>Artocarpus integer</i>)	ภาคใต้ตอนบน
	ทุเรียนพื้นเมือง (<i>Durio zibethinus</i>)	ภาคใต้ตอนบน
	มะม่วงเบา (<i>Mangifera indica</i>)	ภาคใต้ตอนบน
พืชสมุนไพร	ปลาไหลเผือก (<i>Eurycoma longifolia</i>)	ภาคใต้ตอนบน
พืชผัก	ผักเหลียง (<i>Meliantha suavis</i>)	ภาคใต้ตอนบน
	ผักพุม (<i>Champereia manillana</i>)	ภาคใต้ตอนบน
พืชใช้สอย	กระจุต (<i>Lepironia articulata</i>)	ภาคใต้ตอนบน
ไม้ดอกไม้ประดับ	พลับพลึงธาร (<i>Crinum thaianum</i>)	ระนอง, พังงา

ให้สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1-8 ศึกษาวิจัยและพัฒนาพืชท้องถิ่น

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 7 ดำเนินการศึกษาวิจัยพืชท้องถิ่นตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2554-2558 ได้แก่ ส้มโอทับทิมสยาม กล้วยเล็บมือนาง จำปาตะ กระจุต และปลาไหลเผือก โดยศึกษาในด้านการผลิต การตลาด การคัดเลือกพันธุ์ และทดสอบเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมกับพื้นที่ และในปี พ.ศ. 2559-2564 ดำเนินการต่อเนื่องในงานวิจัยและพัฒนา ส้มโอทับทิมสยาม กล้วยเล็บมือนาง จำปาตะ กระจุต และปลาไหลเผือก นอกจากนี้ มีการวิจัยและพัฒนาพืชท้องถิ่นที่มีศักยภาพ ได้แก่ พลับพลึงธาร มะพร้าวเกาะพะงัน ทุเรียนสาธิตกาบังงา สับปะรดภูเก็ต เงาะโรงเรียนบ้านนาสาร ลางสาดเกาะสมุย ผักเหลียง ผักพุม มะม่วงเบา และทุเรียนพื้นเมือง รวมทั้งสิ้น 15 ชนิด

แนวทางการวิจัยและพัฒนาพืชท้องถิ่นของสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 7 มีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ตั้งแต่การสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลของพืชท้องถิ่น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานของพืชท้องถิ่นแต่ละชนิด และเป็นข้อมูลในการวางแผนงานวิจัย ต่อมาเป็นการทดสอบการผลิตพืชท้องถิ่นให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อสร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยีในการผลิตพืชท้องถิ่น และขยายผลการใช้เทคโนโลยีในการผลิตพืชท้องถิ่นของ

กรมวิชาการเกษตรผ่านแปลงต้นแบบ เพื่อให้เกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง เข้ามาศึกษาเรียนรู้และเกิดการขยายผลของเทคโนโลยีการผลิตพืชท้องถิ่นในวงกว้าง ซึ่งแนวทางการพัฒนาพืชท้องถิ่น มีการดำเนินงาน ดังนี้

ส้มโอทับทิมสยามปากพนัง นำเทคโนโลยีการผลิตส้มโอทับทิมสยามสู่เกษตรกร โดยการขยายผลการจัดทำแปลงต้นแบบการผลิตส้มโอทับทิมสยาม ซึ่งเป็นการจัดการสวนตามปฏิทินการดูแลรักษาที่สอดคล้องกับสภาพภูมิอากาศและการพัฒนาของส้มโอทับทิมสยามในรอบการผลิต ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความสมบูรณ์ของต้นต่อการให้ผลผลิตที่มีคุณภาพ เพื่อคงความสมบูรณ์ของต้นส้มโอ และสนับสนุนให้เกษตรกรผู้ปลูกส้มโอทับทิมสยามเข้ารับการรับรอง GAP เพื่อยกระดับคุณภาพการผลิตส้มโอทับทิมสยามเพื่อการส่งออก

กล้วยเล็บมือนางชุมพร ดำเนินการโครงการปรับปรุงพันธุ์กล้วยเล็บมือนางอย่างต่อเนื่อง จากระยะที่ 1 (พ.ศ. 2554-2558) โดยการเปรียบเทียบพันธุ์กล้วยเล็บมือนางภาคใต้ตอนบน จำนวน 21 สายต้น จำแนกตามลักษณะของการใช้ประโยชน์ คือ 1) กล้วยเล็บมือนางเพื่อบริโภคสด จำนวน 5 สายต้น และ 2) กล้วยเล็บมือนางเพื่อการแปรรูป จำนวน 5 สายต้น ซึ่งในระยะที่ 2 (พ.ศ. 2559-2561) เป็นการปลูกทดสอบพันธุ์ในสภาพพื้นที่ภาคใต้ตอนบน จำนวน 5 แห่ง เพื่อให้ได้พันธุ์กล้วยเล็บมือนางที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เป็นที่ต้องการของตลาดและผู้บริโภค

จำปาตะ ดำเนินการโครงการปรับปรุงพันธุ์จำปาตะอย่างต่อเนื่อง จากระยะที่ 1 (พ.ศ. 2554-2558) โดยการเปรียบเทียบพันธุ์จำปาตะภาคใต้ตอนบน จำนวน 140 สายต้น ได้พันธุ์ดีเด่น จำนวน 10 สายต้น ปัจจุบันปลูกทดสอบพันธุ์ เพื่อให้ได้พันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ปลูก และตรงตามความต้องการของตลาด

กระจุต สืบสวนการกระจายพันธุ์ การผลิต และการนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน จากระยะที่ 1 (พ.ศ. 2554-2558) นำพันธุ์กระจุตที่สืบสวนจากแหล่งต่างๆ ทั่วประเทศ มาปลูกเปรียบเทียบเพื่อคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมกับอุตสาหกรรมสิ่งทอ

ปลาไหลเผือก สืบสวนการกระจายพันธุ์ และศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ โดยการจำแนกพันธุ์ด้วยเทคนิคทางชีวโมเลกุล และพัฒนาชุดเทคโนโลยีการผลิตปลาไหลเผือกที่เหมาะสมและมีปริมาณสารสำคัญสูง เพื่อพัฒนาสู่อุตสาหกรรมการผลิตยา

พลับพลึงธาร สืบสวนการกระจายพันธุ์ รวบรวมพันธุ์ ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตในธรรมชาติ และพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม เพื่อการอนุรักษ์พลับพลึงธาร

มะพร้าวเกาะพะงัน พัฒนาเทคโนโลยีการผลิต และสนับสนุนให้เกษตรกรผู้ปลูกมะพร้าวเข้ารับการรับรอง มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เพื่อยกระดับระบบการผลิตมะพร้าวเกาะพะงัน

ทุเรียนสาธิตกาพังงา คัดเลือกสายต้นทุเรียนสาธิตกาพังงาที่ชนะการประกวด ติดตามประเมินการผลิตในสภาพแปลง และนำมาปลูกทดสอบเปรียบเทียบสายต้น เพื่อให้ได้พันธุ์ดีเด่นตามความต้องการของตลาด และพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต สร้างแปลงต้นแบบ ขยายผลสู่เกษตรกร

สับปะรดภูเก็ต พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตสับปะรดภูเก็ตให้เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อให้ได้คุณภาพที่มีความสม่ำเสมอ โดยขยายผลเทคโนโลยีการผลิตผ่านแปลงต้นแบบ

เงาะโรงเรียนบ้านนาสาร สืบสวนศักยภาพพื้นที่ปลูก ทดสอบเทคโนโลยีการผลิต และขยายผลสู่เกษตรกรผ่านแปลงต้นแบบ ศึกษาผลของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อสรีรวิทยาและการให้ผลผลิตของเงาะโรงเรียนในรอบปี เพื่อพัฒนาไปสู่แนวทางการจัดการสวนที่ดีและเหมาะสม

กลางสาตเกาะสมุย สํารวจ คัดเลือกสายต้นกลางสาตเกาะสมุยที่ชนะการประกวด ติดตามประเมินการผลิต ในสภาพแปลง นำมาปลูกทดสอบเปรียบเทียบสายต้น เพื่อให้ได้พันธุ์ที่ดีเด่นตามความต้องการของตลาด และ พัฒนาเทคโนโลยีการผลิต สร้างแปลงต้นแบบ ขยายผลสู่เกษตรกร รวมทั้งการอนุรักษ์พันธุ์ โดยมุ่งเน้นสนับสนุน ให้กลางสาตเกาะสมุยได้รับรองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI)

ผักเหลียง และผักพุม พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตผักเหลียงและผักพุม โดยการปลูกร่วมกับพืชเศรษฐกิจ หลัก สร้างแปลงเรียนรู้ ขยายผลสู่เกษตรกร เพื่อเป็นทางเลือกในการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร และลดความเสี่ยง ในด้านรายได้ของเกษตรกรในช่วงที่พืชเศรษฐกิจหลักประสบกับปัญหาาราคาตกต่ำ

มะม่วงเบา สํารวจ คัดเลือกสายต้นมะม่วงเบาในภาคใต้ตอนบน เพื่อให้ได้สายต้นที่มีคุณภาพเป็นที่ ต้องการของผู้บริโภค จัดทำแปลงรวบรวมพันธุ์ ทดสอบเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาคุณภาพผลผลิต

ทุเรียนพื้นเมือง สํารวจ คัดเลือกสายต้นทุเรียนพื้นเมืองในภาคใต้ตอนบน และจากทุเรียนที่ชนะการ ประกวด เพื่อให้ได้สายต้นที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค จัดทำแปลงอนุรักษ์ แปลงทดสอบเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาคุณภาพผลผลิต และยกระดับทุเรียนพื้นเมืองเป็นทุเรียนพันธุ์การค้าต่อไป

จากแนวทางในการในการวิจัยและพัฒนาพืชท้องถิ่นที่กล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้เกิดการการอนุรักษ์และ ยกระดับพืชท้องถิ่นในเขตภาคใต้ตอนบน โดยการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของพืชท้องถิ่น ซึ่งมีข้อมูลผลงานวิจัย ทางด้านวิชาการและเทคโนโลยีสนับสนุนการผลิตพืชท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดการเพิ่มคุณภาพและปริมาณการผลิตใน เชิงการค้า สามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกรในเขตภาคใต้ตอนบน